

Висновки... Нами були проаналізовані особливості формування, розвитку та підвищення мотивації навчальної, професійної діяльності та професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи, а саме шляхи, методи, прийоми, етапи формування даної мотивації.

Подальших досліджень потребує аналіз методик формування мотивації професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи.

Література

1. Галус О.М. Професійна адаптація особистості студента до навчання як умова його неперервного освітнього розвитку: теоретичний аспект / О.М.Галус // Збірник наукових праць. – Київ-Запоріжжя, 2005. – Вип. 4 – С. 241-247.
2. Леонтьев А.Н. Потребности и мотивы деятельности: учеб. [для пед. инст.] Леонтьев А.Н. – М.: Учпедгиз, 1962. – С. 362-383.
3. Макклелланд Д. Мотивация человека / Дэвид Макклелланд. – С.Пб: Питер (серия "Мастера психологии"), 2007. – 672 с.
4. Новикова Л.П. Формирование мотивов музыкально-педагогической деятельности будущих учителей начальных классов: дис...канд. пед. наук: 13.00.08 / Новикова Любовь Павловна. – Ярославль, 1997. – 473с.
5. Нюттен Ж. Мотивация, действие и перспектива будущего / Жозеф Нюттен, [под ред. Д.А.Леонтьева] – М.: Смысл, 2004. – 608с.
6. Присяжнюк Л.А. Мотиваційна готовність майбутніх учителів початкових класів до організації колективних форм роботи учнів сільських мало чисельних шкіл: діагностичний аспект / Л.А.Присяжнюк // Вісник Луганського національного університету ім. Т.Шевченка (Педагогічні науки, Ч. II) – 2009 – №5(168) – С. 80-88.
7. Прокоф'єва М.Ю. Інтеграція педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів і вчителів початкових класів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / М. Ю. Прокоф'єва. – Одеса, 2008. – 22 с.
8. Сидоренко Е.В. Мотивационный тренинг / Елена Васильевна Сидоренко. – С. Петербург: Речь, 2005. – 204с.
9. Myron H. Dembo. Motivation and Learning Strategies for College Success. N. Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc. Publishers, 2004. – 341p.
10. Stipek D. Motivation to Learn: from Theory to Practice. N. Jersey: Prentice Hall, 1988. – 178 p.

Анотація

В статті визначені особливості формування мотивації навчальної та професійної діяльності, а також мотивації професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи.

Аннотация

В статье определены особенности формирования мотивации учебной и профессиональной деятельности, а также мотивации профессионального саморазвития будущих учителей начальной школы.

Summary

The peculiarities of the formation of motivation of the learning and professional activity and professional self-development of the future teachers of primary school have been determined.

Ключові слова: мотивація, навчальна та професійна діяльність, професійний саморозвиток.

Ключевые слова: мотивация, учебная и профессиональная деятельность, профессиональное саморазвитие.

Key words: motivation, learning and professional activity, professional self-development.

Подано до редакції 14.10.2010.

УДК 331.548

© 2010

Шапран О.І., Симоненко О.В.

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... На розширеному засіданні колегії Міністерства освіти і науки України під головуванням Дмитра Табачника розглядалися питання присвячені розвитку загальної середньої та дошкільної освіти і науки України у 2009 – 2010 навчальному році та завдання на 2010 – 2011 навчальний рік. Президент НАПН України В. Кремень наголошував про утвердження дитиноцентризму в освіті (максимальне наближення навчання, виховання, освіти дитини до конкретних здібностей дитини, в цьому щастя, успіх (особливо кар'єрний) майбутнього громадянина держави). Реалізацію цього напрямку полягає "у створенні профільної старшої школи", яка підготує до професійного самовизначення, до активної профорієнтаційної позиції учня [4, с. 4].

Сучасний інноваційний тип прогресу ставить нові вимоги перед людиною, зокрема здатність навчатися протягом усього життя (неперервна освіта), сприймати зміни, творити їх, жити в середовищі, яке постійно змінюється. Щоб готувати таку особистість, потрібно не тільки надати їй певний базис знань у школі, підвести до вироблення вмінь і навичок самостійної діяльності, а й навчити її використовувати їх у практиці. Запорукою успіху

демократичного суспільства є формування *самодостатньої* особистості, здатної усвідомлено розуміти своє покликання, приймати рішення, аналізувати свої вчинки, розвивати свою компетентність у конкретній професії.

Ці вимоги щодо підготовки випускників ЗНЗ до дорослого життя і майбутньої професійної діяльності обумовлені такими обставинами:

по-перше, розвитком науково-технічного прогресу, зокрема таких процесів у сфері виробництва як механізація і автоматизація, електроніка, кібернетика, появою нових галузей виробництва (у світі з'являється понад 500 нових професій і спеціальностей). Кількісне зростання видів праці і їх якісні зміни є наслідком безперервного, швидкого вдосконалення виробництва, його інтеграції, ускладнення технологій та форм організації праці, умов підготовки робітників;

по-друге, особливістю сучасного світу професій що змінює монопрофесіалізм на поліпрофесіалізм і означає, що майбутньому фахівцю потрібно оволодіти не однією єдиною професією, а й кількома суміжними спеціальностями;

по-третє, бажання людини змінити протягом життя професію або кваліфікацію і бути готовою до того, щоб знання, уміння і навички, отримані в період здобуття диплома, було достатньо для всього професійного життя. Перекваліфікація і заняття з самоосвіти, вдосконалення своїх здібностей потребуватиме від спеціаліста нового розуміння освіти, своїх сил.

Ураховуючи ці обставини, випускникам шкіл треба конкурувати на ринку праці, удосконалюватися в професії, психологічно готуватися до швидкого темпу життя і зміни професійної діяльності, виявляти підприємницьку ініціативність та мобільність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Проблему підготовки молоді до свідомого вибору майбутньої професії досліджували відомі вітчизняні та російські вчені, як Є.Клімов, С.Чистякова, М.Захаров, Г.Костюк, В.Мадзігон, В.Сидоренко, М.Тименко, В.Синявський, Б.Федоришин, М.Янцур та ін. Сьогодні зазначена проблема актуальна в контексті проблем неперервної професійної освіти в умовах профільного навчання (В.Козаков, Н.Ничкало, С.Сисоєва, О.Мельник, М.Піддячий, Н.Побірченко, М.Піщалковська та ін.), про що свідчить велика кількість статей, монографій, публікацій, присвячені цій проблемі.

Формулювання цілей статті... Мета даної статті полягає у з'ясуванні та узальненні поняття "професійна орієнтація", її структури; різних підходів до вирішення проблем пов'язаних з профорієнтаційною роботою.

Виклад основного матеріалу дослідження... Сьогодні є декілька визначень поняття "професійна орієнтація", тому що зі збільшенням на ринку праці нових професій, виникають і нові погляди щодо проведення належної роботи з профорієнтації. У "Концепції державної системи професійної орієнтації населення" (затверджена Постановою Кабінету Міністрів України № 842 від 17 вересня 2008 року) професійна орієнтація населення є науково обґрунтованою системою взаємопов'язаних економічних, соціальних, медичних, психологічних і педагогічних заходів, спрямованих на активізацію процесу професійного самовизначення та реалізації здатності до праці особи, виявлення її здібностей, інтересів, можливостей та інших чинників, що впливають на вибір професії або на зміну виду трудової діяльності [6].

Російські науковці Е.Зеєр, Н.Садовнікова, А.Павлова під *професійною орієнтацією* розуміють науково обґрунтоване розподілення людей по різних видах професійної діяльності у зв'язку із потребами суспільства у різних професіях та здібностями індивідів до відповідних видів діяльності. "...У рамках профорієнтації може бути передбачена також спеціальна система психолого-педагогічних впливів спрямованих на активізацію людини у формуванні... якостей, що визначають успішність у тій чи іншій професії" [1, с. 22].

Професійна орієнтація у наукових працях також розглядається як комплекс психолого-педагогічних і медичних заходів, спрямованих на оптимізацію процесу працевлаштування молоді згідно з бажанням, нахилами і сформованими здібностями та з урахуванням потреби в спеціалістах суспільства в цілому (С.Гончаренко); як система заходів, спрямованих на надання допомоги молоді у виборі професії (М. Ярмаченко); як багатоаспектний процес, у якому вчені виділяють мотиваційно-смыслову, пізнавальну і вольову, психологічну складові.

З огляду на вищесказане, під професійною орієнтацією розуміємо систему взаємопов'язаних впливів та заходів, яка спрямована на свідомий вибір професії особистості, на активізацію її профорієнтаційної позиції, на наданні їй допомоги у застосуванні набутих профорієнтаційних навичок у практичній діяльності.

Традиційно у системі профорієнтації вчені (М.Пряжников, Ю.Гільбун, Є.Клімов, Є.Павлютенков та ін.) виділяють такі складові: профосвіта та профвиховання, профконсультація, профдобір та профвідбір, професійна адаптація. Підтримуємо думку вітчизняного науковця Б.Федоришина, який під професійною орієнтацією розуміє "науково-практичну систему підготовки особистості до свідомого професійного самовизначення, є функціонально структурованою за своїми завданнями і методами їх виконання. Цілісна система професійної орієнтації забезпечується у своєму здійсненні і може бути описана трьома своїми структурними функціональними системами: профінформацією, профконсультацією і профотбором" [5, с. 42].

Зупинимося на розгляді сутності цих понять, що є складовими профорієнтаційної роботи.

Профінформація (профосвіта) – є психолого-педагогічною системою формування в особистості активної профорієнтаційної позиції, що відповідає суб'єктивним і об'єктивним умовам здійснення особистістю вільного і свідомого професійного самовизначення [5, с. 42].

Мета профінформації полягає в інформуванні особистості про світ професій та вимоги, які висуваються до людини; про перспективи ринку праці та потреби суспільства в нових кадрах; про систему освіти (шляхи отримання професії) і перспективи професійно-кар'єрного росту. До структури профінформації входить і професійне виховання, яке включає в себе аспект формування у підростаючої особистості важливих професійних якостей: особистісна спрямованість, поведінкова гнучкість, відповідальність та інших особистісних характеристик, які будуть потрібні їй в обраній професійній діяльності.

Для того, щоб інформація профорієнтаційного змісту була ефективною, необхідно, щоб вона була доступною для розуміння учнів, об'єктивною і всебічною і, що особливо важливо, носила *професіографічний* характер.

Професіографічний характер профінформації передбачає розкриття психологічного змісту професії, тобто погляд на професію з точки зору здібностей молодшої людини. Це означає, що в розмові з учнями необхідно розкривати не лише соціально-економічну значущість професії та її виробничу технологію, але й розкривати ті об'єктивні і суб'єктивні фактори, що обумовлюють успішність у професійній діяльності. Ідеться про вивчення вимог, які ставить перед людиною професія, а також про необхідність дослідження учнями своїх особистісних якостей з тим, щоб визначити свою придатність до обраної майбутньої професійної діяльності [2, с. 36].

Профконсультація – це система психологічного вивчення особистості з метою виявлення й оцінки її професійно значущих властивостей і надання їй на цій основі науково обґрунтованих порад щодо оптимальних для неї напрямів і засобів професійного самовизначення, в процесі профконсультації розв'язуються завдання психологічного аналізу особистості людини, співставлення психологічних структур особистості і професій, визначення шляхів і засобів подальшого розвитку особистості проєкції на її професійне самовизначення і професійну реалізацію [5, с. 43].

У системі профконсультації розрізняють такі види: довідкова, діагностична (психолого-педагогічну) та медична. *Довідкова* – консультація, в ході якої особи з'ясовують вимоги професії до людини, умови підготовки та можливості працевлаштування, терміни оволодіння професією, розкривають перспективи кар'єрного росту. *Діагностична* – консультація, направлена на з'ясування та вивчення інтересів особистості, її задатків, схильностей, мета якої виявити відповідність між особистістю та обраною професією. *Медична* має на меті виявлення стану здоров'я та психофізіологічних властивостей молодшої людини в контексті взаємовідношення до обраної професії. Звідси випливає, що кожний різновид профконсультації має певні завдання, а профорієнтація повинна проводитися з урахуванням результатів різних видів консультацій.

Профдодбір – це система роботи, спрямована на надання психологічної допомоги учневі у визначенні і доборі конкретної професії на основі виявлення й оцінки його загальних і спеціальних здібностей, здатностей, інтересів, потреб і об'єктивних умов професійної підготовки і працевлаштування [5, с. 43]. За своїм змістом, предметом і спрямованістю профдодбір не отожднюється з профвідбором. Профдодбір у зіставленні з профвідбором має прямо протилежний вектор дії. Він спрямовується на задоволення потреб особистості у своєму професійному самовизначенні, у той час як профвідбір спрямовується на задоволення "потреб" професії у доборі певних особливостей для заданої професійної діяльності [5].

Професійна консультація та профдодбір проводяться із використанням професіограм та особливо психограм різних професій на основі методів професійної психодіагностики. У процесі професійної психодіагностики вивчають психічні процеси, ціннісні орієнтації, інтереси, потреби, схильності, здібності, професійні наміри, професійну спрямованість, риси характеру, стан здоров'я та ін.

Професійна адаптація – це напрям, етап, який складається з системи заходів, які сприяють успішному пристосуванню людини до нових для неї умов праці, пов'язаних з початком професійної діяльності, також включення до системи міжособистісних трудових відносин в новому колективі.

Цей важливий етап профорієнтаційної роботи виходить за межі навчально-виховного процесу. Він пов'язаний з початком трудової діяльності молодшої людини, з труднощами, які виникають на початковому етапі професійної діяльності.

Профадaptaцію поділяють на:

- *попередню соціальну адаптацію* – процес активного входження молодшої людини в систему міжособистісних стосунків, які панують у трудовому колективі, засвоєння норм і традицій, ціннісних орієнтацій та інтересів колективу;

- *соціально-професійну адаптацію* – період опанування фахом, процес активного пристосування працівника до змісту професійних та функціональних обов'язків, до виробничих вимог, режиму праці, до особливостей свого робочого місця та засвоєння професії. На цьому етапі налагоджується вивчення технологічного процесу та здійснюється налагодження виробничих контактів з членами колективу.

Профдаптація на цьому етапі покликана також виховувати у молодій людини соціальні і професійні якості, установки та активну творчу позицію, спонукати потребу досягнення вищого рівня професіоналізму, почуття професійного патріотизму тощо.

Цей період триває близько шести місяців, до присвоєння молодому працівникові кваліфікації, розряду тощо.

- *професійно-виробничу адаптація* – на основі здобутих знань та навичок спеціаліст самостійно працює над завданнями, які ставлять перед ним керівництво, завершується цей процес становленням і розумінням працівника себе, як компетентного фахівця.

Всі вище перелічені етапи можуть тільки розглядатися як взаємозв'язані, а не як самостійні елементи.

Розглянувши напрацювання вітчизняних науковців можна виділити ряд науково-теоретичних підходів у вирішенні проблем профорієнтаційної роботи.

Основні положення і теорія *діагностичного* підходу спираються на трифакторну модель профорієнтації Ф.Парсонса: перший фактор – вивчення вимог професії до людини, другий – дослідження якостей особистості за допомогою тестів, третій – зіставлення вимог з якостями людини та видача рекомендації профпридатності до тієї чи іншої професії. Тому цей підхід ще називають "диференційовано-діагностичний", представниками якого є Ф.Парсонс, Г.Мюнстенберг, Ю.Гільбух та ін.

Представники *глибинного* профорієнтаційного підходу (М.Клеланд, І.Мозер, Е.Роу, З.Фрейд) вважають, що успіх суб'єкта в професійному та особистісному рості пов'язаний зі урахування зародкових психодинамічних утворень, які впливають та спонукають людину до певного типу життєдіяльності.

Прихильники *виховного* підходу (Г.Вашенко, А.Волошин, Ю.Азаров, І.Надимов, С.Чистякова, Б.Федоришин та ін.) в підґрунті своїх профорієнтаційних положень враховують те, що кожну людину можна підготувати до будь-якої професії. У межах цього підходу передбачається виховання громадської позиції (формування відповідного ставлення до професійних обов'язків, високих моральних стосунків у колективі, самовідданості праці та ін.).

Ще один підхід у вирішенні проблем профорієнтації визначається в теорії як *когнітивний* (Н.Берштейн, Л.Виготський, Х.Чарднер, А.Лурія, Б.Ломов, І.Калошина, З.Решитова та ін.). У ньому аналізується здатність особистості творчо мислити (Я.Пономарів), вміння актуалізувати власні здібності настільки, аби сформувати навіть нестандартне "індивідуальне мислення" (Ю.Кулюткін, Г.Сухобська).

Серед сучасних профорієнтаційних підходів можна виділити: *активізуючий* (розвиваючий, формуючий), особливістю якого є формування професійних навичок, умінь планувати життєву перспективу, зорієнтувати на кар'єрний успіх особистість з урахуванням ціннісних орієнтацій та потреб суспільства, тобто сформувати активну профорієнтаційну позицію (Є.Клімов, І.Кон, П.Шавір, М.Пряжников, Б.Федоришин); *особистісно зорієнтований* – заснований на вивченні саморегуляції діяльності особистості в процесі формування професійного самовизначення (К.Осницький, М.Воробйов, Л.Мітіна, В.Ольшанський).

Висновки... Аналіз стану проблеми профорієнтації молоді дав можливість виділити такі найбільш поширені підходи до її вивчення:

психологічний передбачає не тільки комплексне вивчення особистості, її психофізіологічних особливостей, здібностей, інтересів і схильностей до тієї чи іншої професії, а й її активізацію у процесі професійного самовизначення, з визначенням життєвих перспектив і цілей;

педагогічний передбачає виявлення і розвиток здібностей, інтересів та нахилів дитини, формування важливих для майбутньої трудової діяльності особистісних рис характеру, мотивів професійного вибору тощо. Реалізація цього підходу включає виховання школяра, формування його характеру, особистісних рис, як найбільш загальних, які допоможуть стати успішним у будь-якій сфері діяльності (цілеспрямованість, відповідальність, самостійність, організованість, ініціативність, поведінкова гнучкість, творче ставлення до обраної діяльності та ін.), так і тих, які необхідні для самореалізації себе в тій професії, яку обирає молода людина;

економічний передбачає урахування матеріальних витрат, заощадження часу та сил в процесі професійного становлення. Правильний вибір професії сприяє цілеспрямованому розвитку особистості, її здібностей, зростанню професіоналізму, працездатності, збереженню здоров'я, стимулює до професійного вдосконалення;

соціологічний передбачає урахування в профорієнтаційній роботі змін і перетворень у суспільстві, його потреб на ринку праці в кваліфікованих працівниках, зокрема відмирання старих професій та виникнення нових, актуальних і необхідних у країні.

Таким чином, професійна орієнтація спрямована на досягнення збалансованості між професійними інтересами та можливостями людини і потребами суспільства в конкретних видах трудової діяльності, вона покликана сприяти цілеспрямованому розвитку особистості, здібностей людини, зростанню її професіоналізму, працездатності, збереженню здоров'я. Виділені науково-теоретичні підходи: діагностичний, виховний,

когнітивний, глибинний, активізуючий та особистісно зорієнтований сприяють розв'язанню проблем профорієнтаційної роботи з молоддю.

Література

1. Зеер Э.Ф. Профориентология: теория и практика: [учеб. пособие] / Зеер Э.Ф., Павлова А.М., Садовникова Н.О. – Москва-Екатеринбург, 2004. – С. 22.
2. Коропецька О.М. Профориєнтація та профвідбір / Олесь Михайлівна Коропецька:[навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2005. – 234 с.
3. Підготовка до професійного навчання і праці (психолого-педагогічні основи): навч.-метод. посібник / [за ред. Г.О.Балла, П.С.Перепелиці, В.В.Рибалки]. – К.: Наукова думка, 2000. – 188 с.
4. Підсумкова колегія МОН: перспективи української школи і дошкілля // Освіта України. – 2010. – № 64. – С. 3-7.
5. Федоришин Б.О. Психолого-педагогічні основи професійної орієнтації: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. доктора пед. наук: спец. 13.00.04 „Теорія та методика професійної освіти” / Б.О. Федоришин / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 1996. – 48 с.
6. Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.09.2008р. № 842 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=842-2008-%EF](http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=842-2008-%EF).

Анотація

У статті розглядається поняття “професійна орієнтація”, її структурні компоненти (професійна інформація, професійна консультація, професійний відбір та добір, професійна адаптація), а також проаналізовано науково-теоретичні підходи, які сприяють активізації профорієнтаційної роботи та пошуку творчих методів і технологій до її організації.

Аннотация

В статье рассматривается понятия “профессиональная ориентация”, ее структурные компоненты (профессиональная информация, профессиональная консультация, профессиональный отбор и подбор, профессиональная адаптация), а также проанализированы научно-теоретические подходы, которые способствуют активизации профориентационной работы и поиску творческих методов и технологий к ее организации.

Summary

In the article is considered the problem of the conception ‘professional orientation’, its structural components (professional information, professional consultation, professional selection and choice, professional adaptation), and also are analysed scientific-theoretical approaches which promote activization the vocational guidance work and the search of creative methods and technologies to its organization.

Ключові слова: професійна орієнтація, система профорієнтації, компоненти профорієнтації, науково-теоретичні підходи.

Ключевые слова: профессиональная ориентация, система профориентации, компоненты профориентации, научно-теоретические подходы.

Key words: professional orientation, system of the vocational guidance, components of the vocational guidance, scientific-theoretical approaches.

Подано до редакції 14.10.2010.

УДК 378.147:81:243

© 2010

Шапран О.І., Тонконог Н.І.

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... У період реформування системи вищої освіти, глобалізації суспільства педагог повинен володіти не лише багатим багажем знань, різноманітними методиками і технологіями освітньої діяльності, а й планувати та прогнозувати власну педагогічну діяльність. Сучасне соціальне замовлення вимагає навчання і виховання самостійних, ініціативних і відповідальних членів суспільства. У зв'язку з цим, нині зростає тенденція до особистісної орієнтації освіти. В цих умовах виникає необхідність впровадження інновацій, зокрема в практику викладання іноземної мови у вищих навчальних закладах. Перехід від догматичного, статистичного навчання до розвивального надає вчителю іноземної мови гнучкості, як при побудові уроку, так і при створенні нових технологій навчання [3]. Педагог має розуміти й розвивати унікальну особистість учня, організувати освітній процес за певною схемою. В такій ситуації вимагається переосмислення цілей навчального процесу, визначення нових завдань, необхідних на кожному етапі навчання. Тому вчитель іноземної мови має приділяти значну увагу розробці стратегії професійної діяльності, яку він реалізуватиме на практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Термін “стратегія” походить з грецької *strategia*, що в перекладі означає *вести військо* [8]. Він використовується у психолого-педагогічній літературі нещодавно. Спочатку його вживали лише у військовій галузі, пізніше – у